

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

હરિયાણા રાજ્ય

વિરુદ્ધ

હરનામ સિંઘ (મૃત) કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા અને અન્યો

(સિવિલ અપીલ નંબર ૬૮૨૫/૨૦૦૮)

નવેમ્બર ૨૫, ૨૦૨૧

[એલ. નાગેશ્વર રાવ અને અનિરુદ્ધ બોસ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ઉત્તરાધિકાર કાયદો, ૧૯૨૫:કલમ ૬૩-વિશેષાધિકાર વિનાની વસિયતોનો અમલ-કલમ ૬૩ હેઠળ વસિયતનો પુરાવો-ઠરાવ્યુ:કલમ ૬૩ ની જરૂરિયાત તેમાંની શરતોનું યાંત્રિક પાલન કરીને પૂર્ણ કરી શકાતી નથી-ઉપરોક્ત જોગવાઈની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરવાનો પુરાવો વિશ્વસનીય હોવો જોઈએ-હકીકતો પર, વસિયતના લેખક હોવાનો દાવો કરતી વ્યક્તિ તેમજ મૂળ વાદીના કેસને ટેકો આપવા માટે બે પ્રમાણિત સાક્ષીઓ, પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટ બંનેએ તેમની જુબાનીનો અસ્વીકાર કર્યો-વસિયતનામાની અંગૂઠાની છાપ મેળ ખાતી ન હતી-અમલવારીની જગ્યાના સંદર્ભમાં પ્રમાણિત કરનાર

સાક્ષીઓને પુરાવાઓમાં વિરોધાભાસ-હકીકત શોધતી અદાલતોને આવા પુરાવા વિશ્વસનીય ન લાગ્યા-આમ, ઉચ્ચ અદાલતને આવા પુરાવા વિશ્વસનીય ન લાગ્યા અદાલતે કાયદાના પ્રશ્નને કલમ ૬૩ની શરતોમાં સાબિત કરવામાં ભૂલ કરી હતી-હકીકતમાં, બંને હકીકત શોધતી અદાલતોએ શોધી કાઢ્યું હતું કે વસિયત સાબિત થઈ નથી-ઉચ્ચ અદાલતે માત્ર હકીકતના પ્રશ્ન પર કાયદાનો પ્રશ્ન ઘડ્યો હતો-તે તેના નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વિગતવાર તથ્યાત્મક તપાસમાં ગયા હતા, જોકે કલમ ૧૦૦ સી. પી. સી. હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે આવી તપાસને મંજૂરી નહોતી-આમ, ટ્રાયલ કોર્ટ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદામાં કોઈ વિકૃતિ નથી-ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ્યુ: ૧.૧ ઉચ્ચ અદાલતનો અભિપ્રાય હતો કે વસિયત ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ની કલમ ૬૩ની દ્રષ્ટિએ સાબિત થઈ હતી અને આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત તથ્યાત્મક તપાસમાં ઊંડાણપૂર્વક ગઈ હતી.અપીલ હેઠળના ચુકાદા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કાયદાના પ્રશ્નની રચના માત્ર હકીકતના પ્રશ્ન પર જ હતી.વધુમાં, જે પ્રશ્નના આધારે અપીલ સ્વીકારવામાં આવી હતી તે તૈયાર કરવામાં, ઉચ્ચ અદાલતે એ આધાર પર કાર્યવાહી કરી કે અધિનિયમની કલમ ૬૩ની શરતોમાં વસિયત સાબિત થઈ હતી. વસિયતના લેખક હોવાનો દાવો કરતી વ્યક્તિ તેમજ મૂળ વાદીના કેસને ટેકો આપવા માટે બે પ્રમાણિત સાક્ષીઓએ જુબાની આપી હતી, પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ અને ફર્સ્ટ અપીલેટ

કોર્ટ બંનેએ તેમની જુબાનીને નકારી કાઢી હતી.વસિયતકર્તાના અંગૂઠાની છાપ મેળ ખાતી ન હતી.અમલવારીના સ્થળના સંદર્ભમાં પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષીઓન પુરાવાઓમાં વિરોધાભાસ હતો.કાયદાની કલમ ૬૩ની જરૂરિયાત તેમાંની શરતોનું યાંત્રિક પાલન કરીને પૂર્ણ થઈ હોવાનું ન કહી શકાય.ઉપરોક્ત જોગવાઈની જરૂરિયાતને પહોંચી વળવાનો પુરાવો વિશ્વસનીય હોવો જોઈએ.હકીકત શોધતી અદાલતોને આવા પુરાવા વિશ્વસનીય લાગ્યા ન હતા.

૧.૨ ઉચ્ચ અદાલતે કાયદાની કલમ ૬૩ના સંદર્ભમાં વસિયત સાબિત થઈ હોવાના આધારે કાયદાના પ્રશ્નની રચના કરવામાં ભૂલ કરી હતી. હકીકતમાં, હકીકત શોધતી અદાલતો-ટ્રાયલ કોર્ટ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટ બંનેએ શોધી કાઢ્યું હતું કે વસિયત સાબિત થઈ નથી.સાક્ષીઓના પુરાવાઓ પર અવિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તેઓ તથ્ય શોધતી અદાલતોના વિશ્વાસને પ્રેરિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.જોકે, ઉચ્ચ અદાલતે તેના નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વિગતવાર તથ્યાત્મક તપાસ હાથ ધરી હતી.કલમ ૧૦૦ સી. પી. સી. હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે આવી પ્રકૃતિની તપાસ અસ્વીકાર્ય હતી. ટ્રાયલ કોર્ટ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટના ચુકાદામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલગીરી થવી જોઈએ નહીં.હકીકતોની પ્રથમ બે અદાલતોના ચુકાદામાં કોઈ વિકૃતિ નથી.

૧.૩ હરિયાણા રાજ્ય અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ કાનૂની વારસદારો વચ્ચેના આંતર-વિવાદનો પ્રશ્ન આ અપીલમાં ઉકેલી શકાતો નથી કારણ કે નવા પુરાવાઓ તે પ્રશ્નનો ચુકાદો આપવા તરફ દોરી જશે અને આ એક નવો વિવાદ ઊભો કરશે જે મુકદ્દમામાં અગાઉ સંબોધવામાં આવ્યો ન હતો જેમાંથી વર્તમાન

અપીલ ઊભી થાય છે.મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ ને સુનાવણીના તબક્કે સમન્સ અથવા કાર્યવાહીની નોટિસ આપવામાં આવી હતી કે કેમ તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટ પુરાવા નથી.સ્વર્ગસ્થ વસિયતનામાના કાનૂની પ્રતિનિધિ હોવાનો દાવો કરનારા વ્યક્તિઓ માટે એસ્કેટના સિદ્ધાંત હેઠળ વિષય-જમીન પર હરિયાણા રાજ્યના દાવા પર સવાલ ઉઠાવવાનું ખુલ્લું રહેશે.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:સિવિલ અપીલ નંબર ૬૮૨૫/૨૦૦૮.

આર. એસ. એ. નંબર ૧૮૨૦/૧૯૮૨ માં ચંદીગઢ ખાતે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ન્યાયિક અદાલતના ૦૫/૦૫/૨૦૦૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાની વકીલ ડૉ. મોનિકા ગુસેન.

અભય કે. બેહરા, પરિષ્ઠ વકીલ, સૌરભ તિવારી, અશોક કે. મહાજન, જે. પી. સિંહ, અમિત સાહની, બાનો દેસવાલ, મિસ રીમા ચૌહાણ, આર. સી. કૌશિક, પ્રતિવાદીઓ માટે વકીલ.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

અનિરુદ્ધ બોસ, જસ્ટિસ.

1. અમારી સમક્ષ અપીલ કરનાર હરિયાણા રાજ્ય છે, જે ચંદીગઢ ખાતે પંજાબ અને હરિયાણા રાજ્ય માટે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા ૦૫/૦૫/૨૦૦૮ પર આપવામાં આવેલા ચુકાદાની કાયદેસરતા પર આક્ષેપ કરે છે.અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં,

ઉચ્ચ અદાલતે એક કિશન સિંહની વસિયતનામાની વાસ્તવિકતાના મુદ્દા પર ટ્રાયલ કોર્ટ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટના સહવર્તી તારણને રદ કર્યો હતો, જેના દ્વારા હરિયાણાના કુરુક્ષેત્ર જિલ્લામાં પર કનાલ અને ૩ મરલા ધરાવતી કૃષિ જમીન એક હરનામ સિંહ (મૃત હોવાથી) ને વારસામાં આપવામાં આવી હતી. હરનામ સિંહ (મૃતક) ના કાનૂની વારસદારો વતી દાખલ કરવામાં આવેલી વસિયત [જેનો અંગ્રેજી અનુવાદ નસીબ સિંહના પ્રતિ-સોગંદનામા સાથે જોડવામાં આવ્યો છે] જમીનના વિસ્તાર અથવા વર્ણનનો ઉલ્લેખ કરતી નથી. ઉપરોક્ત દસ્તાવેજમાં "મારી સ્વ-હસ્તગત કરેલી તમામ જમીન અને પટ્ટી ડોગરાન કૈથલ ખાતે આવેલી અન્ય જંગમ અને સ્થાવર મિલકતો" નો સમાવેશ થાય છે.

2. ૧૫/૦૧/૧૯૭૫ પર કિશન સિંહના મૃત્યુ પર (હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં પ્રતિબિંબિત તારીખ), વિષય-જમીનના પરિવર્તનને લઈને વિવાદ ઊભો થયો હતો કારણ કે મૂળ વાદી હરનામ સિંહ (મૃતક) એ વિષય-જમીન પર હક્કનો દાવો કર્યો હતો. તેમણે આ વસિયત હેઠળ વારસદાર હોવાનો દાવો કર્યો હતો. એ સાચું છે કે, હરનામ સિંહ (મૃતક) સ્વર્ગીય કિશન સિંહ સાથે લોહીથી સંબંધિત નહોતા. પહેલું સ્વર્ગીય કિશન સિંહની જમીન ખેડતું હતું, કારણ કે તે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પુરાવા તરીકે સામે આવ્યું છે. વસિયતમાં, જેની વાસ્તવિકતા સામે હરિયાણા રાજ્ય દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે, તે નોંધવામાં આવ્યું છે કે હરનામ સિંહ (મૃતક) સ્વર્ગીય કિશન સિંહની સંભાળ રાખતા હતા. પ્રથમ વખતની સત્તાએ, ઉપરોક્ત વસિયતનામાના આધારે, હરનામ સિંહ (મૃતક) ની તરફેણમાં જમીનનું પરિવર્તન કર્યું હતું. પરંતુ સહાયક કલેક્ટરે પરિવર્તનની

અરજીને નકારી કાઢી હતી કારણ કે તેમણે વસિયતનું અસ્તિત્વ સ્વીકાર્યું ન હતું.એસ્કેટના સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને, જમીનને રાજ્યની તરફેણમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ, હરનામ સિંહ (મૃતક) દ્વારા ૨૯/૦૫/૧૯૭૮ પર દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નીચેની રાહત માંગવામાં આવી હતી:—

“તેથી એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે હરિયાણા રાજ્યની તરફેણમાં મંજૂર કરાયેલ પરિવર્તન ખોટું છે અને હરિયાણા રાજ્યને કોઈ અધિકાર આપતું નથી અને વાદી દાવાની મિલકતના કબજામાં માલિક છે, જેનો ઉદ્દેશ દાવાના પેરા નંબર ૧ માં અને વર્ષ માટે જામબંદીની નકલમાં કરવામાં આવ્યો છે.વાદીને હકદાર માનવામાં આવે તેવી અન્ય કોઈપણ રાહત પણ આપવામાં આવી શકે છે.”

(પેપરબુક સાથે જોડાયેલી ફરિયાદની નકલમાંથી શબ્દશઃ ટાંકવામાં આવેલ)

૩. દાવામાં, દીવાન સિંહ (મૃત હોવાથી), સોહન સિંહ (મૃત હોવાથી) અને કેહર સિંહ (મૃત હોવાથી) ને પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યા હતા.તેઓ સ્વર્ગીય કિશન સિંહ (તેમના પિતરાઈ ભાઈઓના પુત્રો) ના ભત્રીજા હોવાનું જણાય છે.તેમને વારસાના વર્તમાન નિયમને અનુસરીને પ્રતિવાદી બનાવવામાં આવ્યા હતા.તે પુરાવાઓમાં આવ્યું નથી કે કિશન સિંહને તેમના જીવનસાથી અથવા કોઈ બાળક હતા.પ્રતિવાદી નંબર ૨ નું પણ અવસાન થયું છે પરંતુ તેના કાનૂની પ્રતિનિધિઓને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા છે.અરજીના કારણ શીર્ષક પર કરવામાં આવેલ સમર્થન દર્શાવે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૩ અને ૪

નું પણ અવસાન થયું છે અને આ અપીલમાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા તેમના હિતનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવી રહ્યું છે.

4. ટ્રાયલ કોર્ટે ૨૨/૧૦/૧૯૮૧ ના રોજ દાવો ફગાવી દીધો હતો, જેને ફક્ત પ્રથમ પ્રતિવાદી (હરિયાણા રાજ્ય) દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં, અન્ય બાબતોની સાથે, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે:-

“૭(ડી) જે બિનકાર્યક્ષમ અને આકસ્મિક રીતે વસિયત અચાનક લખવામાં આવી હોવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, કારણ કે હવે વસિયત દ્વારા વારસામાં માંગવામાં આવેલી જમીનનો કુરુક્ષેત્ર નંબર વસિયતમાં ઉલ્લેખિત કરવામાં આવ્યો છે, ન તો તે એવા લોકો દ્વારા લખવામાં આવ્યો છે અથવા પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો છે કે જેઓ પોતાને મૃતક સાથે પરિચિત હોવાનો દાવો કરી શકે છે (કારણ કે તેમના પોતાના નિવેદન મુજબ સરળતા સાથેની ભેટ ન તો મૃતક સાથે સંબંધિત હતી કે ન તો તેની જાણ કરવામાં આવી હતી અને તે સરળતા સાથે તક હોવાનું બને છે. જો હું એમ કહી શકું), તો હું આ દાવાઓને સરળતા સાથે સ્વીકારવામાં અસમર્થ છું કે મૃતકે ક્યારેય અમલમાં મૂકેલી વસિયત એ ૧ સમન્સ ફાઇલ પર પ્રદર્શિત કરે છે, જેની નકલ વાદીની તરફેણમાં પી ૪ પ્રદર્શિત કરે છે. ફરિયાદી સાક્ષી ૧, ૨, ૩ અને ૪ ની જુબાનીના આધારે જનક મૂલ્યાંકનને ધ્યાનમાં રાખીને. મારો અભિપ્રાય છે કે મૃતક કિશન સિંહ દ્વારા વાદીની તરફેણમાં કોઈ વસિયત

કરવામા આવી ન હતી, કારણ કે તે મુજબ ઇશ્યૂ નંબર ૧ વાદી વિરુદ્ધ
અને પ્રતિવાદીની તરફેણમાં છે.”

(પેપરબુક સાથે જોડાયેલી ચુકાદાની નકલમાંથી શબ્દશઃ ટાંકવામાં આવેલ)

5. પ્રથમ અપીલ અદાલતે ૨૦/૦૭/૧૯૮૨ પરના ઉપરોક્ત ચુકાદાને સમર્થન
આપ્યું હતું, જેમાં જણાવ્યું હતું કે:-

“૧૪. અપીલકર્તા માટે વિદ્વાન વકીલે મારી સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે
જ્યારે સાક્ષીઓના નિવેદનો એકબીજા સાથે સુસંગત હોય ત્યારે તેમને
વસિયતના અમલીકરણને સાબિત કરવા માટે રાખવા જોઈએ.મારો મત છે
કે તાત્કાલિક કેસમાં, જોકે સાક્ષીઓના નિવેદનો સુસંગત છે પરંતુ આ
આત્મવિશ્વાસને પ્રેરિત કરતા નથી અને ઇચ્છાના અમલને સાબિત કરવા
માટે પૂરતા નથી કારણ કે કારણ કે વસિયત પર અંગૂઠાની છાપ મૃત
વ્યક્તિની સાબિત થતી નથી.વિલ લાઈસન્સ ધરાવતા પિટિશન લેખક
દ્વારા લખવામાં આવતી નથી.વસિયતનામાની પુષ્ટિ કરતો લેખક ગામનો
નથી, તે મૃતક સાથે કોઈ વિશેષ સંબંધ ન ધરાવતો આકસ્મિક સાક્ષી
છે.આ તમામ હકીકતો દર્શાવે છે કે ઇચ્છાનું યોગ્ય અમલીકરણ સાબિત
થતું નથી.તેથી ઇશ્યૂ નંબર ૧ પર ટ્રાયલ કોર્ટનો નિષ્કર્ષ પુષ્ટિ માટે
જવાબદાર છે અને તેની પુષ્ટિ થાય છે.”

(પેપરબુક સાથે જોડાયેલી ચુકાદાની નકલમાંથી શબ્દશઃ ટાંકવામાં આવેલ)

6. હાઈકોર્ટ દ્વારા હરનામ સિંહ (મૃતક) ની બીજી અપીલ સ્વીકારવા માટે કાયદાનો
નીચેનો પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો હતો:-

“કિશન સિંહ દ્વારા કથિત રીતે અમલમાં મુકવામાં આવેલી વસિયત વાસ્તવિક છે કે નહીં અથવા નીચેની બંને અદાલતો દ્વારા તેના પર અવિશ્વાસ થઈ શકે છે, જે ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ની જોગવાઈઓ અનુસાર સાબિત થઈ છે.

(પેપરબુક સાથે જોડાયેલી ચુકાદાની નકલમાંથી શબ્દશઃ ટાંકવામાં આવેલ)

ઉચ્ચ અદાલતે તથ્યો શોધતી અદાલતો કરતાં અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યો અને ચુકાદો આપ્યો:—

“પ્રતિવાદી રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે આગળ દલીલ કરી હતી કે વસિયત નોંધાયેલ દસ્તાવેજ નથી. દલીલ સ્વીકારી શકાતી નથી કારણ કે નોંધણી કરાવવાની કોઈ કાયદાની જરૂર નથી. અલબત્ત, જો વસિયત નોંધાયેલી હોય તો તે ચોક્કસપણે તેની વાસ્તવિકતા સાબિત કરવા માટે એક સંજોગો હશે પરંતુ વસિયત નોંધાયેલી નથી તે માત્ર હકીકત પોતે જ વસિયત સાબિત કરવા માટે અન્ય નક્કર પુરાવાને કાઢી નાખવા માટે પૂરતી નહીં હોય. વર્તમાન કેસમાં વાદી-અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા સાક્ષીઓ, વસિયતનામાના યોગ્ય અમલને સ્થાપિત કરવામાં સફળ રહ્યા છે, જ્યારે તે બે સ્વતંત્ર પ્રમાણિત સાક્ષીઓની તપાસ કરીને માનસિક સ્થિતિમાં હતો, જેમાંથી એક મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલર છે, અને લેખક, જેમણે વસિયત લખી હતી. તમામ સાક્ષીઓએ વસિયતનામાના અમલ સમયે વસિયતનામાની માનસિક સ્થિતિ વિશે ખાતરી આપી છે. તેમની જુબાની ખોટી અને અસ્વીકાર્ય છે તે દર્શાવવા માટે, કોઈ પણ સાક્ષીનો

હરનામ સિંહ નામની પ્રસ્તાવિત વસિયત સાથે કોઈ સંબંધ છે તે બતાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી.

વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અન્ય કોઈ મુદ્દાની વિનંતી કરવામાં આવી નથી.પરિણામે, આ અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે, નીચેની બંને અદાલતોના ચુકાદાઓ અને હુકમોને રદ કરવામાં આવે છે અને વાદીના દાવાને રાજ્યની તરફેણમાં મંજૂર કરાયેલા પરિવર્તનને રદ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે.વાદી-અપીલકર્તાને દાવાની મિલકતનો કબજો ધરાવતો માલિક જાહેર કરવામાં આવે છે, જેનો ઉલ્લેખ દાવાના પેરા નંબર ૧ માં કરવામાં આવ્યો છે.પ્રતિવાદી-રાજ્યને દાવાની મિલકતની હરાજી કરવા અથવા તેને અલગ કરવા પર વધુ પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે.”

(પેપરબુક સાથે જોડાયેલી ચુકાદાની નકલમાંથી શબ્દશઃ ટાંકવામાં આવેલ)

7. ઉચ્ચ અદાલતનો અભિપ્રાય હતો કે વસિયત ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ની કલમ ૬૩ની દ્રષ્ટિએ સાબિત થઈ હતી અને આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત તથ્યાત્મક તપાસમાં ઊંડાણપૂર્વક ગઈ હતી.અપીલ હેઠળના ચુકાદા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કાયદાના પ્રશ્નની રચના માત્ર હકીકતના પ્રશ્ન પર જ હતી.વધુમાં, જે પ્રશ્નના આધારે અપીલ સ્વીકારવામાં આવી હતી તે તૈયાર કરવામાં, ઉચ્ચ અદાલતે એ આધાર પર કાર્યવાહી કરી કે વસિયત ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ની કલમ ૬૩ના સંદર્ભમાં સાબિત થઈ હતી.વસિયતના લેખક હોવાનો દાવો કરતી વ્યક્તિ તેમજ મૂળ વાદીના કેસને ટેકો આપવા માટે બે પ્રમાણિત સાક્ષીઓએ જુબાની આપી હતી,

પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ અને ફર્સ્ટ અપીલેટ કોર્ટ બંનેએ તેમની જુબાનીને નકારી કાઢી હતી.કિશન સિંહના અંગૂઠાની છાપ મેળ ખાતી ન હતી.અમલવારીના સ્થળના સંદર્ભમાં સાક્ષીઓને પ્રમાણિત કરવાના પુરાવાઓમાં વિરોધાભાસ હતો.ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ની કલમ ૬૩ની જરૂરિયાત તેમાંની શરતોનું યાંત્રિક પાલન કરીને પૂર્ણ થઈ હોવાનું ન કહી શકાય.ઉપરોક્ત જોગવાઈની જરૂરિયાતને પહોંચી વળવાનો પુરાવો વિશ્વસનીય હોવો જોઈએ.હકીકત શોધતી અદાલતોને આવા પુરાવા વિશ્વસનીય લાગ્યા ન હતા.૧૯૨૫ના અધિનિયમની કલમ ૬૩ની જોગવાઈ વાંચે છે:—

“૬૩. વિશેષાધિકાર વિનાની વસિયતો અમલમાં મૂકવી.—દરેક વસિયતકર્તા, જે કોઈ અભિયાનમાં કાર્યરત સૈનિક ન હોય અથવા વાસ્તવિક યુદ્ધમાં રોકાયેલ ન હોય, [અથવા આમ કાર્યરત અથવા રોકાયેલા એરમેન] અથવા સમુદ્ધમાં નાવિક ન હોય, તેણે નીચે આપેલા નિયમો અનુસાર તેની વસિયત અમલમાં મૂકવી જોઈએ:—

(ક) વસિયતકર્તા વસિયત પર સહી કરશે અથવા તેની નિશાની લગાવશે, અથવા તેની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશમાં કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તેની સહી કરવામાં આવશે.

(બી) વસિયતનામાની સહી અથવા નિશાન, અથવા તેના માટે સહી કરનાર વ્યક્તિની સહી, એવી રીતે મૂકવામાં આવશે કે એવું જણાય કે તે લખાણને વસિયત તરીકે અમલમાં મૂકવાનો હેતુ હતો.

(સી) વસિયતને બે કે તેથી વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવશે, જેમનામાંથી દરેકએ વસિયતની સહી કરી હોય અથવા વસિયતમાં પોતાનું ચિહ્ન લગાવ્યું હોય અથવા વસિયતની હાજરીમાં અને દિશા દ્વારા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસિયત પર સહી કરતા જોયા હોય, અથવા વસિયતકર્તા પાસેથી તેની સહી અથવા નિશાનની અથવા આવી અન્ય વ્યક્તિની સહીની વ્યક્તિગત સ્વીકૃતિ પ્રાપ્ત કરી હોય; અને દરેક સાક્ષીએ વસિયતની હાજરીમાં વસિયત પર હસ્તાક્ષર કરવા જોઈએ, પરંતુ તે જરૂરી રહેશે નહીં કે એકથી વધુ સાક્ષી એક જ સમયે હાજર હોય, અને કોઈ ચોક્કસ પ્રકારના પ્રમાણીકરણની જરૂર રહેશે નહીં.”

આમ, ઉચ્ચ અદાલતે ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ની કલમ ૬૩ના સંદર્ભમાં વસિયત સાબિત થઈ હોવાના આધારે કાયદાના પ્રશ્નની રચના કરવામાં ભૂલ કરી હતી. હકીકતમાં, હકીકત શોધતી અદાલતો-ટ્રાયલ કોર્ટ અને ફર્સ્ટ એપેલેટ કોર્ટ બંનેએ શોધી કાઢ્યું હતું કે વસિયત સાબિત થઈ નથી. સાક્ષીઓના પુરાવાઓ પર અવિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તેઓ તથ્ય શોધતી અદાલતોના વિશ્વાસને પ્રેરિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. જોકે, ઉચ્ચ અદાલતે તેના નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વિગતવાર તથ્યાત્મક તપાસ હાથ ધરી હતી. અમારો અભિપ્રાય છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે આવી પ્રકૃતિની તપાસ અસ્વીકાર્ય હતી.

8. અમારા મતે ટ્રાયલ કોર્ટ અને ફર્સ્ટ એપેલેટ કોર્ટના ચુકાદામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલગીરી થવી જોઈએ નહીં. હકીકતોની પ્રથમ બે અદાલતોના ચુકાદામાં અમોને કોઈ વિકૃતિ દેખાતી નથી.

9. સ્વર્ગીય કિશન સિંહના કાયદાકીય વારસદારોએ પણ આ અદાલત સમક્ષ અપીલનો વિરોધ કર્યો છે અને તે અંગેના વળતા સોગંદનામા સુખવિંદર સિંહ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરોક્ત પ્રતિ-સોગંદનામામાં, તેમણે એવી અરજી કરી છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ ને ઉપરોક્ત દાવો વિશે જાણ કરવામાં આવી ન હતી. પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ ને પ્રથમ અપીલ અદાલતમાં પક્ષકારોની શ્રેણીમાંથી આ આધાર પર બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા કે અપીલકર્તાના વકીલની રજૂઆત મુજબ તેમની સામે કોઈ રાહતનો દાવો કરવામાં આવ્યો ન હતો. પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ એ ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૪૭ અને ૪૮ હેઠળ વિષય-જમીન પરના તેમના અધિકાર પર આ કાર્યવાહી દરમિયાન તેમનો દાવો કર્યો છે. પરંતુ આ કાર્યવાહીમાં તે પ્રશ્નનો ચુકાદો આપી શકાતો નથી. હરિયાણા રાજ્ય અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ વચ્ચેના આંતર-વિવાદનો પ્રશ્ન આ અપીલમાં ઉકેલી શકાતો નથી કારણ કે તે પ્રશ્નનો ચુકાદો આપવા માટે નવા પુરાવા તરફ દોરી જવું પડશે અને આ એક નવો વિવાદ ઊભો કરશે જે અગાઉ મુકદ્દમામાં સંબોધવામાં આવ્યો ન હતો જેમાંથી વર્તમાન અપીલ ઊભી થાય છે. મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ ને સુનાવણીના તબક્કે સમન્સ અથવા કાર્યવાહીની નોટિસ આપવામાં આવી હતી કે કેમ તે અંગે અમારી પાસે સ્પષ્ટ પુરાવા નથી. સ્વર્ગીય કિશન સિંહના કાયદાકીય પ્રતિનિધિ હોવાનો

દાવો કરનારા વ્યક્તિઓ માટે એસ્કેટના સિદ્ધાંત હેઠળ વિષય-જમીન પર હરિયાણા રાજ્યના દાવા પર સવાલ ઉઠાવવાનું ખુલ્લું રહેશે.અમે આ ચુકાદામાં તે વિકલ્પને બંધ કરતા નથી.

10. આવા સંજોગોમાં અમે અપીલને મંજૂરી આપીએ છીએ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ.ટ્રાયલ કોર્ટ અને ફર્સ્ટ એપેલેટ કોર્ટના ચુકાદાઓ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.પરંતુ દાવાની જમીન પર મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૨ થી ૪ ના કાનૂની પ્રતિનિધિઓના દાવાના પ્રશ્ન પર, તે કાયદા હેઠળ સ્વીકાર્ય હોય તેવી યોગ્ય કાર્યવાહી લાવવા માટે તેમના માટે ખુલ્લું રહેશે.

11. ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.